

Забезпечення права на справедливий суд у адміністративному судочинстві України: нормативні засади, судова практика та проблеми реалізації

Гаврильців Марія Теодорівна¹, Кузів Юліана Зіновіївна²

Опубліковано	Секція	УДК
30.11.2025	Право	342.92

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17940997>

Анотація. У статті досліджено стан забезпечення права на справедливий суд в адміністративному судочинстві України як фундаментальної гарантії захисту прав і свобод громадян у їхніх відносинах з органами публічної влади. Проаналізовано конституційні, законодавчі та міжнародно-правові засади цього права. Особливу увагу приділено практиці Європейського суду з прав людини як ключового джерела тлумачення змісту та елементів права на справедливий суд. Розглянуто основні складові цього права: публічність судового розгляду, дотримання розумних строків судочинства, незалежність і неупередженість суду, рівність сторін та змагальність процесу. Запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення механізмів забезпечення права на справедливий суд, зокрема чітке визначення критеріїв віднесення справ до спрощеного провадження, надання сторонам можливості обирати усну форму розгляду, вдосконалення процедур призначення та звільнення суддів, запровадження систематичного навчання суддів стандартам ЄСПЛ.

Ключові слова: право на справедливий суд, судовий захист, адміністративне судочинство, публічно-правовий спір, Європейська конвенція з прав людини, Європейський суд з прав людини.

Ensuring the right to a fair trial in the administrative judicial proceedings of Ukraine: normative principles, judicial practice and implementation problems

Annotation. The article examines the state of ensuring the right to a fair trial in the administrative justice of Ukraine as a fundamental guarantee of the protection of the rights and freedoms of citizens in their relations with public authorities. The constitutional, legislative and international legal principles of this right are analyzed, in particular the provisions of Article 55 of the Constitution of Ukraine, Article 2 of the Code of Administrative Justice of Ukraine and Article 6 of the European Convention on Human Rights.

Particular attention is paid to the practice of the European Court of Human Rights as a key source of interpretation of the content and elements of the right to a fair trial. The main components of this right are considered: publicity of the trial, observance of reasonable

¹ кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6735-7181>

² студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D8 «Право» Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1033-4285>

deadlines for the trial, independence and impartiality of the court, equality of parties and adversarial nature of the process.

The specifics of the implementation of these principles in administrative justice are determined, in particular the compensatory nature of procedural guarantees in view of the inequality of the legal status of a citizen and a subject of government authority.

Key problematic aspects of ensuring the right to a fair trial in administrative proceedings in Ukraine have been identified: limitation of the publicity of the trial due to the widespread use of simplified written claim proceedings without holding open hearings; insufficient provision of the independence and impartiality of the court due to possible political influence on the judicial system; formal application of the practice of the European Court of Human Rights by national courts without a deep analysis of European standards of fair trial.

A set of measures has been proposed to improve the mechanisms for ensuring the right to a fair trial, in particular, a clear definition of the criteria for referring cases to simplified proceedings, providing the parties with the opportunity to choose an oral form of consideration, improving the procedures for appointing and dismissing judges, and introducing systematic training of judges in the standards of the ECHR.

Keywords: right to a fair trial, judicial protection, administrative proceedings, public-law dispute, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights.

Вступ

Право на справедливий суд є одним із ключових засадничих прав людини, що визначає рівень демократичності та правової зрілості держави. Воно забезпечує реальну можливість особи на ефективний судовий захист від порушень з боку органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. В умовах трансформації української правової системи та інтеграції у європейський правовий простір питання належної реалізації цього права набуває особливої ваги, адже воно є не лише конституційною гарантією, а й елементом верховенства права, закріпленого у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейської конвенції 1950; ЄКПЛ).

Адміністративне судочинство, як самостійна форма здійснення правосуддя у сфері публічно-правових спорів, покликане забезпечити ефективний баланс між інтересами держави та правами приватних осіб. Однак, на практиці реалізація права на справедливий суд у цій сфері стикається з низкою проблем: недостатнім рівнем гарантування незалежності та неупередженості суддів, складністю процедур судового контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень, тривалістю розгляду справ та проблемами з виконанням судових рішень.

Сьогодні, в умовах воєнного стану, реформування судової системи та прагнення України до членства в Європейському Союзі, забезпечення справедливого суду набуває додаткового значення як критерій довіри громадян до держави та показник її правової спроможності. Актуальність проблеми також зумовлена необхідністю приведення національної практики адміністративного судочинства у відповідність до європейських стандартів незалежності, неупередженості та ефективності судової влади.

Аналіз дослідження проблеми. Проблематика забезпечення права на справедливий суд у системі адміністративного судочинства України привертала увагу багатьох вітчизняних дослідників, серед яких І.М. Балакарева, В.М. Бевзенко, М.М. Гімон, І.В. Завальнюк, О.О. Марченко, В.В. Рябченко, В.О. Скрипченко, М.І. Смокович, С.М. Шевчук та інші. У наукових працях цих авторів розглядаються питання реалізації принципу верховенства права, гарантій незалежності суддів, доступу до правосуддя, а також імплементації стандартів Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у національну практику адміністративного судочинства.

Водночас, з огляду на динамічні зміни у законодавстві, трансформацію судової системи, євроінтеграційні процеси та виклики воєнного часу, питання забезпечення права на справедливий суд набуває нових аспектів і потребує подальшого глибокого наукового осмислення та практичної переоцінки.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні реалізації права на справедливий суд у системі адміністративного судочинства України, аналізі нормативно-правових гарантій цього права, узагальненні судової практики та виявленні основних проблем його реалізації, а також у пошуку шляхів удосконалення правового механізму забезпечення справедливого судового розгляду.

Для досягнення мети вирішуються такі завдання: визначити зміст і ключові гарантії права на справедливий суд у контексті адміністративного судочинства; проаналізувати чинне законодавство України щодо забезпечення права на справедливий суд, зокрема положення Кодексу адміністративного судочинства, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», міжнародних стандартів (Європейської конвенції 1950 р. та прецедентної практики ЄСПЛ); виявити основні проблеми застосування норм про забезпечення права на справедливий суд та запропонувати шляхи їх удосконалення.

Результати

Права людини в системі адміністративного судочинства становлять фундаментальну основу правової держави, де гідність особи та справедливість є ключовими принципами правосуддя. Серед них центральне місце займає право на справедливий суд – комплексний правовий інститут, який включає сукупність процесуальних гарантій, спрямованих на забезпечення законності, неупередженості та ефективності розгляду справ. Це право забезпечує можливість особі захищати свої законні інтереси у відносинах з органами публічної влади, а також слугує критерієм оцінки діяльності адміністративних судів та відповідності їх роботи міжнародним стандартам правосуддя.

Це право закріплене у статті 55 Конституції України, яка гарантує кожному судовий захист його прав і свобод: «Права та свободи людини і громадянина захищаються судом» (частина 1). Згідно з частиною 4 зазначеної статті, у разі використання всіх національних засобів юридичного захисту кожна особа має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до міжнародних судових органів або до відповідних органів міжнародних організацій, членом чи учасником яких є Україна, зокрема до ЄСПЛ [1]. Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України) не прямо, але також визначає право на справедливий суд у статті 2: «Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб від порушень з боку органів влади» [2].

На міжнародному рівні право на справедливий суд є одним із загальноприйнятих принципів, закріплених у Загальній декларації прав людини 1948 року. Воно стало наріжним каменем сучасної міжнародної системи захисту прав людини, визначаючи стандарти справедливості та законності, яких мають дотримуватися судові органи держав у своїй діяльності. Відтак, право на справедливий суд було підтверджено та детально розроблено у міжнародних договорах, зокрема в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, а також у численних інших міжнародних та регіональних актах і угодах, прийнятих ООН та регіональними міжурядовими органами. Згодом ці міжнародні норми узгодилися з положеннями статті 6 ЄКПЛ, ратифікованої Україною у 1997 році, яка гарантує кожному право на справедливий і публічний розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановлюючи своєрідний процесуальний «щит», що захищає особу від свавілля та необґрунтованого переслідування [3].

У національній системі адміністративного судочинства реалізація цього права набуває особливої актуальності, оскільки адміністративні суди виступають як спеціалізований механізм захисту прав і законних інтересів громадян та суб'єктів господарювання у відносинах з органами публічної влади. Саме через адміністративне судочинство особа може ефективно реалізувати своє право на справедливий суд, а держава – забезпечити баланс між публічними інтересами і правами громадян, дотримуючись при цьому стандартів міжнародного права.

Сучасні умови інтегрування нашої держави до Європейського Союзу зобов'язують прийняття цілої низки міжнародно-правових зобов'язань щодо поваги й захисту прав людини, зокрема, захисту права людини на справедливий судовий розгляд, що обумовлює приведення національного законодавства до європейських стандартів у сфері здійснення правосуддя для ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина, підвищення доступу до правосуддя і справедливий суд. З метою підвищення національних стандартів судоустрою і судочинства та забезпечення права людини на справедливий суд 12 лютого 2015 р. Верховною Радою України було прийнято Закон «Про забезпечення права на справедливий суд» [4], який передбачив внесення змін до низки норм процесуального законодавства України та завдяки якому забезпечення права на справедливий суд стало одним з основних принципів здійснення правосуддя [5, с. 73].

Стаття 6 ЄКПЛ є ключовим механізмом забезпечення правової рівності та верховенства права в демократичному суспільстві. Вона не лише проголошує абстрактні принципи, але й детально регламентує конкретні процесуальні гарантії: право бути негайно поінформованим про суть обвинувачення, право на кваліфіковану правову допомогу, право на презумпцію невинуватості, право мати достатньо часу та можливостей для підготовки свого захисту.

Виходячи з положень пункту 1 статті 6 Європейської конвенції 1950 р., право на справедливий суд включає низку ключових елементів, серед яких:

- 1) право на судовий розгляд справи;
- 2) право на справедливість судового розгляду;
- 3) право на публічність розгляду справи та проголошення судового рішення;
- 4) право на розгляд справи у розумний строк;
- 5) право на розгляд справи судом, встановленим законом;
- 6) право на незалежність і безсторонність суду.

Ці елементи формують фундамент гарантій справедливого судочинства та визначають стандарти, яких мають дотримуватися адміністративні суди у своїй діяльності.

У контексті сучасних викликів правосуддю – від складних міжнародних справ до локальних судових процесів – стаття 6 ЄКПЛ постає не просто юридичною нормою, а живим, динамічним інструментом захисту прав особи, тлумачення якого постійно еволюціонує завдяки практиці Європейського суду з прав людини.

Вважаємо за доречне у цьому випадку звернути увагу на концептуальний підхід до розуміння сутності справедливого суду, запропонований І. В. Завальнюк. Дослідниця слушно наголошує, що у правовому розумінні справедливість виступає як формальна рівність, однаковість вимог, законів, правил, норм, за допомогою чого індивіди визнаються рівними суб'єктами права [6, с. 48]. Такий підхід підкреслює, що забезпечення права на справедливий суд неможливе без фактичної рівності учасників процесу та неупередженості суду, що має особливе значення для адміністративного судочинства, де громадянин часто перебуває у вразливішій та слабшій позиції порівняно з суб'єктом владних повноважень.

Надзвичайно важливу роль у розкритті змісту права на справедливий судовий розгляд відіграє практика Європейського суду з прав людини. Перш за все, ЄСПЛ формує

чіткі правила та критерії оцінки дотримання цього права країнами-учасницями ЄКПЛ. Більше того, ЄСПЛ уточнив, що право на справедливий суд поширюється не лише на судові провадження, а й на адміністративні. Якщо під загрозою стоїть право особи, гарантоване законом, спір має бути вирішений шляхом справедливого процесу.

Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права через ухвалення законного та обґрунтованого рішення у конкретній справі, реалізує гарантію кожному на справедливий суд. Таке розуміння ґрунтується на ідеї справедливості як змістовної сутності правосуддя, що визначає його морально-правову природу. У цьому контексті справедливість постає одночасно як сутність, мета та критерій ефективного судочинства – форми здійснення правосуддя. Відтак, основною метою судочинства є досягнення справедливості, тобто звершення правосуддя, а справедливий розгляд справи – це не лише процесуальна форма, а й прояв справедливого судочинства як вищої цінності правової держави [7, с. 5]

У своїх численних рішеннях ЄСПЛ розкриває конкретні елементи права на справедливий суд, серед яких:

- публічність судового розгляду, що забезпечує прозорість і довіру суспільства до суду. Так, у справі «Вермеєр проти Бельгії» («*Vermeire v. Belgium*», 1993) Суд підкреслив, що будь-яке відступлення від принципу публічності має бути чітко мотивованим і пропорційним поставленій меті [8];
- розумні строки судочинства, порушення яких прирівнюється до фактичної відмови у правосудді. Показовою є справа «Меріт проти України» («*Merit v. Ukraine*», 2004), в якій ЄСПЛ наголосив, що надмірна тривалість провадження через бездіяльність державних органів порушує вимогу «розумного строку» та фактично позбавляє особу ефективного доступу до правосуддя. Крім того, Суд визнав відсутність в Україні ефективних засобів юридичного захисту щодо надмірної тривалості розслідування, що становить окреме порушення статті 13 Конвенції [9]. У адміністративних справах дотримання розумних строків має особливе значення, оскільки затягування розгляду може призвести до не виправданого обмеження прав громадян органами влади.
- незалежність і неупередженість суду, які гарантують об'єктивність прийняття рішень. Як зазначає В. О. Скрипченко, лише за умови функціонування незалежного суду можливий реальний захист прав і свобод людини, що є ключовою ознакою правової держави [10, с. 176-178]. Незалежність суду охоплює як зовнішню автономію від інших гілок влади, так і внутрішню процесуальну самостійність суддів при ухваленні рішень, що відповідає підходам, закріпленим у Рекомендації № (94) 12 Комітету міністрів Ради Європи. На нашу думку, в адміністративному судочинстві цей аспект є надзвичайно важливим, оскільки суд повинен знайти баланс між публічними інтересами держави та правами громадян, не піддаючись тиску з сторони владних структур.
- рівність сторін і змагальність процесу, що забезпечують реальну можливість кожній стороні відстояти свої права. Водночас, у адміністративному судочинстві цей принцип має свої особливості. КАС України у статті 77 встановлює, що обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача – суб'єкта владних повноважень [2]. Це є виправданим з огляду на нерівність правового становища сторін та компенсує слабшу позицію позивача.

Проаналізувавши стан забезпечення права на судовий розгляд в адміністративному судочинстві України, можна констатувати наявність низки недоліків і проблемних аспектів, що ускладнюють повноцінну реалізацію цього фундаментального права. Однією з найактуальніших проблем є забезпечення публічності судового процесу. У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що

принцип відкритості судового розгляду є невід'ємною складовою права на справедливий суд, оскільки саме публічність гарантує прозорість судочинства, забезпечує контроль з боку суспільства та зміцнює довіру громадян до судової влади. Водночас у вітчизняній практиці досі спостерігаються випадки надмірного обмеження доступу до судових засідань, необґрунтованого розгляду справ у письмовому провадженні без згоди сторін, що фактично нівелює зміст принципу публічності та суперечить європейським стандартам відкритого судочинства.

Відповідно до статті 12 КАС України адміністративне судочинство здійснюється у порядку загального та спрощеного позовного провадження. Загальне провадження застосовується до тих справ, які в силу своєї складності не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного позовного провадження, їх перелік є вичерпним. Таким чином, можна дійти висновку, що переважна більшість адміністративних справ розглядається саме у спрощеному позовному провадженні, зокрема, це стосується справ, які виникають із відносин публічної служби.

Для спрощеного позовного провадження характерною є письмова форма розгляду, яка не передбачає проведення судового засідання з викликом сторін. Такий підхід забезпечує оперативність розгляду справ, однак може створювати ризики для реалізації принципу публічності судового процесу, оскільки обмежує відкритість судового розгляду для громадськості.

Публічність є одним із принципів судочинства, закріплених у п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Згідно з правовими позиціями Європейського суду з прав людини, публічний характер судочинства захищає сторони від таємного здійснення правосуддя поза контролем громадськості та забезпечує прозорість процесу. Це, у свою чергу, сприяє формуванню довіри до судової гілки влади та всієї системи правосуддя держави. Встановлюючи вимогу публічності, ЄСПЛ сприяє досягненню основної мети судового розгляду – справедливості, що забезпечує баланс інтересів сторін та стабільність діяльності судової влади [5, с. 76].

Як зазначають І. М. Балакарева та О. О. Марченко, зміст публічності як гарантії права на справедливий суд охоплює два основних аспекти: безпосередньо публічний розгляд справи та доступ до судових рішень [11, с. 114–116]. Публічний розгляд справи передбачає її усне слухання по суті в суді, що уповноважений розглядати питання права та факту, із забезпеченням присутності сторін, представників преси й громадськості. Такий підхід сприяє прозорості судового процесу та підвищує довіру суспільства до правосуддя.

Згідно з усталеною практикою ЄСПЛ, право на «публічне слухання», передбачене пунктом 1 статті 6 ЄКПЛ, включає можливість усного слухання справи у суді першої або останньої інстанції, якщо не існують виняткові обставини, що виправдовують його відсутність [12]. Такі винятки можливі, наприклад, коли справа не містить спірних фактів або стосується виключно технічних чи юридичних питань. Водночас ЄСПЛ підкреслює, що навіть у відносно простих справах, залежно від важливості поставленого на карту питання, громадський контроль може бути необхідним для забезпечення прозорості та довіри до процесу.

Отже, право на публічний судовий розгляд слід розуміти не лише як доступ до рішення, а й як право на усне слухання. Використання письмового провадження може бути виправданим лише тоді, коли спір не вимагає безпосереднього дослідження доказів або складного аналізу фактів.

Однак проблемним залишається питання чітких критеріїв для віднесення справ до спрощеного провадження та можливості сторін впливати на вибір форми судочинства. Адже технічна простота справи не завжди виключає потребу у відкритому слуханні, особливо коли йдеться про принципові питання взаємовідносин громадянина з органами влади.

Слід зауважити, що пункт 1 статті 6 Європейської конвенції з прав людини передбачає можливість обмеження публічності судового розгляду. Зокрема, преса та громадськість можуть бути недопущені до зали судових засідань протягом усього або частини розгляду справи в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки у демократичному суспільстві. Таке обмеження також допускається, якщо цього потребують інтереси неповнолітніх, захист приватного життя сторін або – тією мірою, що визнається судом суворо необхідною – у випадках, коли публічність може зашкодити інтересам правосуддя. Водночас правомірність застосування таких винятків повинна щоразу оцінюватися судом з урахуванням конкретних обставин справи, принципу пропорційності та необхідності забезпечення справедливого балансу між публічним інтересом і правом сторін на відкритий судовий розгляд.

Ще однією критичною проблемою є незалежність та безсторонність суду. Формально цей принцип гарантується Конституцією України, КАС України та міжнародними актами, які є ратифікованими нашою державою, проте, на практиці його реалізація стикається з низкою труднощів. Це підтверджується практикою ЄСПЛ, де значна кількість рішень фіксує порушення принципу незалежності та безсторонності суду в Україні. Доцільно пригадати справу «Олександр Волков проти України» («*Volkov v. Ukraine*», 2013), у якій було підтверджено втручання політичних органів у процес призначення та звільнення судді, що унеможливило дотримання принципу незалежності та неупередженості суду. Суд також підкреслив, що сам факт участі політичних органів у процедурі звільнення суддів створює обґрунтовані сумніви щодо неупередженості судової системи [13]. Зауважимо, що це рішення ЄСПЛ мало прецедентне значення не лише для України, а й для усіх держав-членів Ради Європи, оскільки воно чітко окреслило стандарти інституційної та особистої незалежності суддів, включно з вимогою наявності ефективних гарантій від дисциплінарного чи адміністративного тиску.

У контексті адміністративного судочинства ці положення мають особливе значення, адже адміністративні суди розглядають спори між громадянами та органами державної влади – тобто між індивідом і державою, тому будь-який натяк на політичну залежність чи упередженість суду руйнує довіру до самого інституту правосуддя.

Також однією з актуальних проблем є недостатня імплементація практики ЄСПЛ у діяльність адміністративних судів України. Незважаючи на те, що Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [14] передбачає використання рішень Суду при вирішенні справ у національних судах, на практиці часто виникають труднощі у реалізації цього завдання.

Варто зауважити, судді нерідко обмежуються формальними посиланнями на практику ЄСПЛ без глибокого аналізу стандартів, що значно знижує ефективність забезпечення права на справедливий суд. Така ситуація призводить до того, що гарантовані міжнародними нормами стандарти незалежності, неупередженості та публічності процесу у багатьох випадках залишаються декларативними. Крім того, відсутність системного навчання суддів і методичної підтримки у використанні практики ЄСПЛ сприяє нерівномірності застосування цих стандартів та формує ризики порушення прав осіб у спорах з органами публічної влади.

Для подолання зазначених проблем необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на ефективну реалізацію стандартів ЄСПЛ та зміцнення гарантій права на справедливий суд:

- по-перше, слід чітко визначити критерії віднесення справ до спрощеного провадження та надати сторонам можливість обирати усну форму розгляду, що забезпечить дотримання принципу публічності процесу;
- по-друге, для зміцнення незалежності та неупередженості суду необхідно вдосконалити процедури призначення та звільнення суддів, а також запровадити

ефективні механізми захисту суддів від політичного та адміністративного тиску. Важливим є регулярне навчання суддів щодо стандартів незалежності та неупередженості та моніторинг дотримання цих принципів незалежними організаціями;

- по-третє, слід здійснити комплексні заходи, що поєднують підвищення кваліфікації суддів, забезпечення доступу до офіційних перекладів рішень ЄСПЛ та вдосконалення нормативних і інституційних механізмів імплементації практики Суду в українське адміністративне судочинство.

Такий комплексний підхід дозволить не лише належним чином застосовувати стандарти ЄКПЛ на національному рівні, але й створити систему гарантій незалежності, неупередженості та публічності судочинства, що значно підвищить ефективність захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб в адміністративному судочинстві України та зміцнить довіру громадськості до судової влади.

Висновки

Аналіз забезпечення права на справедливий суд у системі адміністративного судочинства України дозволяє констатувати, що воно є фундаментальною гарантією захисту прав, свобод та законних інтересів громадян та суб'єктів господарювання. Це право має комплексний характер і включає сукупність процесуальних гарантій, спрямованих на забезпечення законності, неупередженості, публічності та ефективності судового розгляду публічно-правових спорів.

Дослідження національного законодавства та практики судів свідчить про позитивні тенденції у реалізації права на справедливий суд. Зокрема, адміністративні суди забезпечують усне слухання справ, публічність розгляду, дотримання строків судочинства та часткове або повне відшкодування витрат, пов'язаних із правничою допомогою, експертизами та залученням спеціалістів. Такий підхід сприяє підвищенню довіри до судової системи та зміцненню її ефективності.

Водночас виявлено низку проблем, що перешкоджають повноцінній реалізації права на справедливий суд. Серед них – недостатня імплементація практики ЄСПЛ, формальні підходи суддів до використання міжнародних стандартів, обмежена прозорість процесу та ризики політичного впливу на суддів. Крім того, відсутність єдиних методичних підходів до оцінки «розумності» процесуальних дій та документального підтвердження здійснених витрат створює нерівномірність у судовій практиці та знижує передбачуваність рішень.

У зв'язку з цим науковці та практики підкреслюють необхідність впровадження комплексних заходів, спрямованих на вдосконалення механізмів забезпечення права на справедливий суд. Доцільним є законодавче визначення чітких критеріїв оцінки обґрунтованості процесуальних дій, системне підвищення кваліфікації суддів у застосуванні стандартів ЄСПЛ, посилення інституційних гарантій незалежності та неупередженості суду, а також інтеграція практик публічності та прозорості розгляду.

Подальше вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення права на справедливий суд має бути спрямоване на створення ефективного балансу між інтересами держави та правами учасників процесу, підвищення правової визначеності, зміцнення довіри до судової системи та гарантування належного захисту прав людини відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n10479>

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 15.02.2015 р. № 192-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>
5. Гаврильців М.Т., Лук'янова Г.Ю. Захист права людини на справедливий судовий розгляд у практиці Європейського Суду з прав людини. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 12. С. 72-78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/13>
6. Завальнюк І. В. Конституційно-правова кваліфікація права на справедливий суд. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022 № 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/392241>
7. Chorna S. Z. Constitutional consolidation of the human rights function of the judiciary in Ukraine. National law journal: theory and practice. 2020. № 5 (45). P. 4-8. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/5/5_2020.pdf
8. Vermeulen v. Belgium: Рішення ЄСПЛ від 20.02.1996 р. №19075/91 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57985%22%5D%7D>
9. Merit v. Ukraine: Рішення ЄСПЛ від 30.03.2004 р. №66561/01 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_214#Text
10. Скрипченко В. О. Незалежність суддів як гарантія законності в адміністративному судочинстві. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 176-178. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/42>
11. Балакарева І. М., Марченко О. О. Окремі аспекти забезпечення права на справедливий суд при розв'язанні спорів, що виникають із відносин публічної служби. Проблеми законності. 2025. Вип. 169. С. 106–123. DOI: 10.21564/2414-990X.169.329820
12. Miller v. Sweden: Рішення ЄСПЛ від 08.02.2005 р. №55853/00 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-68178>
13. Олександр Волков проти України: Рішення ЄСПЛ від 09.01.2013 р. № 21722/11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>